

ARCHEOLOGICKÝ ÚSTAV ČESKOSLOVENSKÉ AKADEMIE VĚD
V BRNĚ

PŘEHLED VÝZKUMŮ 1971

BRNO 1972

Eine weitere Sonde legten wir an der Stelle, wo der südliche Flügel der Befestigung des westlichen Burgwalles (westlich von der Fürstenburg) mit der Befestigung der Fürstenburg zusammenläuft. Auch hier wurde keine Steinbastei festgestellt. Es wurde jedoch ein Pfosten entdeckt, welcher vielleicht mit der Palisade zusammenhängt, die auf dieser Seite den Siedlungsrand befestigt.

Mit den angeführten Sondierungsarbeiten hängt auch der Schnitt durch den Graben im Raume zwischen der Befestigung der Fürstenburg und dem Massiv des westlichen Burgwalles zusammen. Der Höhenunterschied zwischen dem Wallgipfel und dem Grabenboden beträgt an dieser Stelle fast vier Meter. Es zeigte sich, dass in dem erforschten Abschnitt in der Befestigung der Fürstenburg die Holzpalisade fehlt. Die Basteistirn bildete eine kleine Mauer aus trockengemauerten Steinen, ca. 30 cm hoch, welche sich in einer Tiefe um 150 cm in der erdigen Wallaufschüttung befand. Auf dem gegenüberliegenden Grabenufer, also auf der Sohle des Massives des westlichen Burgwalles, wurde keine Steinkonstruktion entdeckt. Hier ist nur eine Palisade mit teilweise erhaltenem Holz, ähnlich jener, die wir an anderen Stellen der Befestigung des westlichen Burgwalles und auch im Nordteil der Fürstenburg festgestellt hatten.

Um mehr Klarheit in die komplizierte Problematik der Mikulčicer Befestigungssysteme und vor allem in ihre gegenseitigen Beziehungen zu bringen, haben wir uns entschlossen, einen Querschnitt durch die Befestigung im südlichen Teil der Fürstenburg durchzuführen. Das wichtigste Ergebnis war die Feststellung einer Holzpalisade vor der Stirn der Steinbastei. Es hat den Anschein, dass die Befestigungskonstruktion im südlichen und nördlichen Teil der Fürstenburg nicht so grosse Unterschiede aufweist, als wir früher vorausgesetzt haben.

TEXTILNÍ NÁLEZY Z MIKULČIC (okr. Hodonín)

MARIE KOSTELNÍKOVÁ, AÚ ČSAV Brno

V letech 1970 a 1971 byl prováděn pod odborným vedením profesorů Průmyslové školy textilní v Brně, ing. Jaroslava Jankovského a ing. Heřmana Weininger, rozbor slovanských textilních nálezů. Z výzkumu AÚ ČSAV byl použit hlavně materiál z Mikulčic z let 1955—1970. Bylo zde zjištěno 92 fragmentů textilií, většinou jen ve velmi malých útržcích, zachovaných z největší části na železných předmětech (67 útržků, tj. 73 %), 12 zlomků (13 %) se zachovalo na jiném materiálu, všechny však jsou prostoupeny rzí stejně jako útržky, které leží přímo na železných předmětech; proto se u nich nezachovala struktura vláken. Pět útržků (5,3 %) leželo na bronzových předmětech, pod patinou zůstala tedy patrna původní struktura vlákna. Jen osm uvolněných zlomků tkaniny (8,7 %) si zachovalo původní, snad jen mírně upotřebením a uložením obměněný vzhled.

Mikulčické tkaniny byly nejčastěji vázány v plátňové vazbě (63 fragmentů — 68,5 %), méně často se vyskytuje kepr (10 útržků — 10,8 %) a zvláštní jemná dvojútková tkanina (typ A a A1), (12 útržků — 13 %). Ani jednou zde zatím nebyl zjištěn zesílený čtyřvazný kepr 2/2 snad proto, že se v Mikulčicích nezachovaly téměř žádné fragmenty vlněných látek, pro něž bývá tato vazba často používána. Mikulčické půdní podmínky nebyly pravděpodobně příznivé pro zachování živočišných vláken, která vyžadují kyselé prostředí. Proto také u těch tkanin, které nepodlehly mineralizaci, je nejčastěji zjištěn len — čtyři vzorky, tři vzorky hedvábí a jen jeden vzorek vlna. Dvě tkaniny byly utkány asi z dvojího materiálu, jedna z hedvábí a lnu a druhá z hedvábí a vlny. Ve všech případech hedvábných tkanin jde o zvláštní dvojútkové vazby. Tyto tkaniny se nacházejí v různých variantách i na ostatních velkomoravských hradištích. Je možné předpokládat, že jde o importy z Byzance. U šesti textilií nebyla vazba rozeznána, jedna tkanina měla zvláštní vazbu se vzorujícím útkem.

V mužských hrobech bylo nalezeno 45 fragmentů (71,5 %) plátěných tkanin. Lze to vysvětlit tím, že do mužských hrobů bývalo ukládáno více železných milodarů než do ženských a dětských hrobů, proto se v nich také zachovalo více zmineralizovaných ukázek textilu.

Pokud jde o použití textilu ve slovanském období, ukazují některé fragmenty, zachované v těsné blízkosti kostry, na pozůstatky oděvů. V hrobě 553 bylo nalezeno 11 fragmentů plátna a jeden kepr. I když snad některé útržky patřily jednomu kusu tkaniny, je zřejmé, že mrtvý měl na sobě několikery šat. Jemná zvláštní dvojútková tkanina byla nalezena v jednom mužském, jednom chlapecem a čtyřech ženských hrobech (ostatní hroby nebyly určeny), uložených většinou buď uvnitř nebo v těsné blízkosti trojlodního kostela. Dva hroby byly na jiných místech hradiště. Bohatý inventář těchto hrobů dokazuje, že na hradišti sídlící majetná vrstva obyvatel se odlišovala materiálem svých oděvů (z nepatrných útržků není možné rekonstruovat stříh šatu) od vrstev méně majetných.

Na základě našich dosavadních znalostí o slovanských textiliích by byla rekonstrukce oděvu zatím předčasná. Můžeme zjistit jen to, že mrtví byli pohřbíváni ve svých, občas velmi nákladných oděvech, skládajících se z více kusů. Oděvy byly zhotovovány většinou z tkanin v plátňové vazbě, vyskytují se však i vazby keprové. V hrobě 553 nalezený útržek kepru z dvojice nití dovoluje před-

pokládat teplejší a hrubší svrchní šat, snad plášť. Pod krkem bývala některá část oděvu — kabátec nebo plášť — přichycena dvěma gombíky za poutka, zhotovená rovněž z tkaniny. Gombíky samy byly přišity na oděv pomocí dalších poutek z tkaniny (hr. 498). Textilie byly také používány na ochranu nohou v kožené obuvi, snad jako onuce, jak je patrné z nálezu z hrobu 446.

Cenné předměty, zvláště s ostřím, jako meče, nože, zavírací nože, ale také ocílky aj. byly chráněny obaly z tkanin. Většinou bylo použito plátno, ve třech případech však byla použita i textilie provázaná v keprové vazbě. Na meči z hrobu 265 byly dokonce dvě z těchto tkanin. Textiliemi byla pravděpodobně pokrývána víka rakví, nebo jimi byly rakve vykládány. Na dnech některých mikulčických nádob byly zjištěny v otlačcích čepu hrnčířského kruhu otisky tkanin, sloužících asi jako těsnění čepu.

Výroba příze přímo na hradišti je doložena četnými nálezy přeslenů. Ukázalo se, že se nacházejí kdekoli na hradišti v kulturních vrstvách. V letech 1955—1970 jich bylo nalezeno asi 1300. Většinou byly zhotoveny z jemně plavené hlíny, ale také ze stěpů, z kamene a kosti; některé z nich byly zdobeny rytými ornamenty — liniemi, klikatkami, vlnicemi, kroužky. Zdá se, že předení bylo běžnou domácí prací a počet přeslenů, ztracených asi přímo při práci, dává představu o velkém množství příze, na hradišti zhotovované.

Textilfunde aus Mikulčice (Bez. Hodonín). Auf dem grossmährischen Burgwall in Mikulčice wurden 92 Fragmente von meistens mineralisierten Textilien festgestellt. 63 davon sind in Tuchbindung, 10 Fragmente in Köper und 12 in ungewöhnlicher Zweischussbindung durchgeführt. Ein Fragment war mit musterbildendem Schuss gemustert, bei den übrigen konnte die Bindung nicht unterschieden werden. Material wurde nur bei acht Fragmenten festgestellt: es handelt sich um Flachs, Seide und Wolle. Zweischussgewebe, die aus Flachs und Seide hergestellt waren, wurden wahrscheinlich in unser Gebiet als Fertigprodukte importiert. Aufgrund der Funde konnte das slawische Gewand nicht rekonstruiert werden, es bestand jedoch aus mehreren Teilen. Der Rock oder Mantel war unter dem Hals mit Hilfe von Schlaufen, die aus Gewebe hergestellt waren, von zwei Kugelknöpfen zusammengehalten. Das in den Überresten der Lederbeschuhung gefundene Gewebe diente offenbar als Fusslappen zum Schutze des Fusses. Textilien benützte man auch als Hüllen von kostbaren Gegenständen, als Sargdecken oder zum Belegen des Sargbodens und als Dichtung des Drehscheibenzapfens.

Die grosse Menge von Spinnwirteln zeugt von einer umfangreichen heimischen Garnproduktion.

SLOVANSKÝ MOHYLNÍK V UHERČICÍCH (okr. Znojmo)

BORIS NOVOTNÝ, AÚ ČSAV BRNO
(Tab. 84—88)

V srpnu a září 1971 byl proveden předběžný průzkum slovanského mohylníku v Uherčicích u Znojma. Mohylové pohřebiště, celkem 30 poznatelných mohyl, leží severovýchodně od zámeckého parku. Z něho vyúsťuje cesta vroubená starou lipovou alejí vedoucí do smrkového lesa k rokokovému zámeckému altánu, který stojí na nejvyšším bodě kopce. Mohyly se rozkládají těsně pod altánem na jihozápadním svahu kopce po pravé a levé straně cesty ve smrkovém, asi 60—70letém lese v poloze, zvané dříve „Dubový les“. Je pravděpodobné, že některé mohyly byly zničeny při budování cesty k altánu. Podnět k předběžnému výzkumu dala skutečnost, že některé mohyly, které mají okrouhlý nebo oválný půdorys, byly a jsou narušovány neustále trvajícím zásahy amatérských výkopců.

Mohylník byl zbaven podrostu a profotografován. V budoucnu bude provedena jeho měřická dokumentace. Jednotlivé mohyly byly označeny čísly. K průzkumu byla vybrána mohyla označená číslem 14, která měla průměr 7,60 m a v nejvyšším místě převyšovala svážný terén o 115 cm. Přes její násyp byl vytyčen ve směru od západu k východu a od jihu k severu profilový kříž, široký 40 cm. Po odstranění tří vzrostlých smrků byl vytyčen čtvercový půdorys odkryvu, který obsáhl nejen kruhový tvar mohyly, ale i prostory v jejím nejbližším okolí. Po sněti humusového povrchu jsme ve čtyřech kvadrantech po 20 cm vrstvách odebírali mohylový násyp, tvořený v SV a JV částí převážně hnědozemí, v SZ a JZ polovině na svážitěm podloží pak hnědozemí s příměsí drobného šterku.

U okraje severovýchodní části mohyly v hloubce 40 cm pod povrchem jsme našli roztroušené střepy ze slovanské nádoby. Z nich bylo možno rekonstruovat větší část protáhlé nádoby s jednoduše vyhnutým okrajem a válcovitě až kónusovitě zkeseným ústím. Drobivá hlína s příměsí drobného písčitého ostřiva je hnědé až načervenalé hnědé barvy. Na vnitřní straně nádoby jsou patrné stopy hlazení, vertikální vícenásobné horizontální rýžky. Neúplné dno má nevýrazný otisk kruhového čepu. Nádoba je zdobena nevýraznou nepravidelnou řadou kolmých vpichů pod okrajem, pod ní

PŘEHLED VÝZKUMŮ 1971

Vydává: Archeologický ústav ČSAV v Brně, sady Osvobození 17/19

Odpovědný redaktor: Akademik Josef Poulík

Redaktoři: Dr. A. Medunová, dr. J. Meduna, dr. J. Říhovský

Překlady: Dr. R. Tichý, E. Tichá

Kresby: Doc. dr. B. Klíma, M. Bálek, S. Janák, A. Životská

Na titulní obálce: Nádobka z eneolitického sídliště v Brně-Lískovci

Tiskem: Grafia, n. p., Brno, provozovna 04, Gottwaldova 21

Vydáno jako rukopis — 450 kusů — neprodejné